

Directievacatures steeds moeilijker te vervullen

In het schooljaar 2000/2001 was op 14% van de scholen de functie van directeur vacant. In ruim 80% van de gevallen was deze niet op tijd ingevuld. In het vorige schooljaar was de situatie veel rooskleuriger. Tot op heden zijn 74% van de directievacatures nog niet ingevuld. Dit blijkt uit een onderzoek dat de AVS eind oktober onder haar leden heeft uitgevoerd naar de vervulling van leerkracht- en directievacatures, de benoeming van zij-instromers en herintreders en het verkrijgen van vervangers. Ook de leerkrachtvacatures leiden tot problemen. Bijna een vijfde deel daarvan is niet op tijd in te vullen. Het regelen van vervangingen levert echter de meeste moeite op voor directeuren. Vaak gaan zij uiteindelijk zelf maar voor de klas om dit probleem op te lossen. Opvallend positief is het geringe aantal zij-instromers en herintreders dat afhaakt.

Dit blijkt uit een onderzoek dat de AVS eind oktober 2001 onder haar leden heeft uitgevoerd. Soortgelijke onderzoeken deed de AVS ook al in 1999 en 2000. Eenieder die de enquête heeft ingevuld: hartelijk dank daarvoor! Dankzij de eerdere gegevens zijn we nu in staat een aantal trends te ontdekken. In dit artikel presenteren we de belangrijkste resultaten.

Zie voor eerdere artikelen de Kader Primair van juni 1999 en november 2000.

Directievacatures

Onze eerste vraag was hoe het gesteld is met de invulling van de directievacatures in het primair onderwijs. Over deze vraag hebben we ditmaal alleen bovenschoolse managers benaderd; 33 daarvan hebben gereageerd. Zij vertegenwoordigen samen 349 scholen met een totaal aantal voltijdsbanen (fte) van 5258. Ter vergelijking: vorig jaar hadden de onderzoeksresultaten bij deze vraag betrekking op 239 scholen en in 1999 op 1045 scholen.

In de onderstaande tabel is te zien hoeveel directievacatures er waren in het afgelopen schooljaar (2000/2001) en hoeveel er daarvan niet waren ingevuld op de geplande ingangsdatum. Tevens hebben we ter vergelijking de percentages uit de schooljaren 1999/2000 en 1998/1999 opgenomen.

Tabel: percentages van de directievacatures en de niet-vervulling op de geplande ingangsdatum

	Aantal vacatures in:			Niet ingevuld op de geplande ingangsdatum in:		
	2000/2001	1999/2000	1998/1999	2000/2001	1999/2000	1998/1999
Directeur	14%	8,7%	7,0%	83%	33%	44%
Adjunct	5%	3,8%	4,8%	24%	33%	56%
Bovenschoolse directeur	2%	0,0%	2,7%	0%	-	21%
Locatieleider	3%	3,8%	5,8%	9%	44%	46%
Anders	2%	0,0%	2,3%	0%	-	52%
Totaal	26%	17,5%	23%	51%	38%	45%

Uit de tabel blijkt dat er in 2000/2001 op maar liefst 14% van de scholen een directievacature vacant was (het betreft 48 vacatures op 348 scholen). Een behoorlijke stijging ten opzichte van de jaren daarvoor (respectievelijk 7 en 9%). Het invullen van die vacatures blijkt zeer moeizaam te zijn. Op ruim 80% van de scholen was de vacature niet vervuld op de geplande ingangsdatum! Een zeer forse stijging ten opzichte van de jaren daarvoor. Kijken we alleen naar het begin van dit schooljaar (de maanden

augustus, september, oktober 2001), dan blijkt dat op 23 van de 349 scholen een directievacature vacant was. Dit is dus op 7% van de scholen. Driekwart daarvan is tot op heden nog niet ingevuld.

De pijn vooral zit bij de directeursvacatures. Er komen steeds meer vacatures en ze zijn erg moeilijk in te vullen. Bij de andere directiefuncties (adjunct, bovenschools directeur, locatieleider en anders) is het aantal vacatures niet erg hoog. Ook blijft het stabiel over de loop der jaren en het lijkt erop dat het gemakkelijker wordt om deze vacatures ingevuld te krijgen.

Wel of niet bevoegd?

Bovenstaande resultaten laten ons zien dat er nog heel wat moet gebeuren om voldoende mensen te interesseren voor het beroep van schoolleider. Dit is des te belangrijker omdat de gemiddelde leeftijd van directeuren in het primair onderwijs relatief hoog is. Er komt binnenkort dus nog veel uitstroom van directeuren. Het aantrekkelijker maken van het beroep van schoolleider, een goede opleiding van potentiële schoolleiders en het aantrekken van managers van buiten de onderwijssector zijn volgens de AVS mogelijke opties.

Half november werd het voorstel van minister Hermans bekend dat hij in het primair en voortgezet onderwijs ook schoolleiders wil toestaan zonder onderwijsbevoegdheid. Graag vernemen we van zoveel mogelijk leden wat uw mening daarover is!

Mail s.v.p. uw opvatting naar info@avs.nl onder vermelding van 'schoolleider zonder onderwijsbevoegdheid' of fax dit naar de AVS (030-2361036).

Leerkrachtvacatures

Van 305 schooldirecteuren kregen we antwoord op de vragen over het vervullen van leerkrachtvacatures en het regelen van vervangingen. Zij vertegenwoordigen samen een personeelsomvang van 3407,5 hele formatieplaatsen (fte's). In het schooljaar 2000/2001 was er op deze ca. 305 scholen voor 461 fte's aan vacatureruimte vacant. Een gemiddelde vacatureruimte van ruim 1,5 formatieplaats per school dus. Bijna een vijfde deel daarvan (18%) was niet ingevuld op de geplande ingangsdatum!

Tabel: Leerkrachtvacatures op kleine, middelgrote en grote scholen en de niet-vervulling op de geplande ingangsdatum in het schooljaar 2000/2001

Aantal vacatures in fte			Niet ingevuld op geplande ingangsdatum		
Kleine scholen (tot 7 fte)	Middelgrote scholen (7 – 15 fte)	Grote scholen (meer dan 15 fte)	Kleine scholen (tot 7 fte)	Middelgrote scholen (7 – 15 fte)	Grote scholen (meer dan 15 fte)
29,6 fte	199 fte	232,25 fte	17%	20%	16%

We zien dat de meeste leerkrachtvacatures zijn te vinden op grote scholen, waar uiteraard de kans ook groter is dat zij nieuw personeel nodig hebben. Wat betreft de niet-vervulling op de geplande ingangsdatum zijn de verschillen tussen de kleine, middelgrote en grote scholen niet zo groot, al lijken de middelgrote scholen het meeste moeite te hebben om leerkrachtvacatures te vervullen.

Kijken we alleen naar de maanden augustus, september en oktober van het lopend schooljaar, dan hadden de scholen die deel hebben genomen aan het onderzoek samen (alweer of nog steeds) voor 154,3 fte aan leerkrachtvacatures. Dat levert een gemiddelde op van precies een halve baan per school. Van deze vacatures is tot op heden 22% nog niet ingevuld! Ter vergelijking: in het vorige schooljaar was 17% van alle vacatures op dit moment nog niet ingevuld.

Veel zij-instroom en herintreders

Van de directeuren die een reguliere leerkrachtvacature hadden bleek bijna de helft (45%) zeer veel moeite te moeten doen om deze te vervullen en 33% gemiddelde moeite. Daar staat tegenover dat een ruime 20% weinig tot zeer weinig moeite heeft moeten doen om de vacature te vervullen. Het vervullen van vacatures kan op dit moment gebeuren door het aannemen van zij-instromers en herintreders. Aan de bovenschoolse directeuren die hebben deelgenomen aan het onderzoek is gevraagd hoeveel zij-instromers en herintreders er in het schooljaar 2000/2001 zijn benoemd. Het betreft 45 zij-instromers en 55 herintreders op 349 scholen. Van de zij-instromers is 9% inmiddels al weer afgevallen en van de herintreders 4%. Deze cijfers stemmen tot enig optimisme.

Vervangingen

Het vervullen van reguliere vacatures blijkt dus een probleem te zijn. Het regelen van vervangingen is echter nog veel moeilijker. Gevraagd naar de moeite die directeuren moesten doen om in het schooljaar 2000/2001 vervangingen te regelen, leverde het volgende beeld op: 71% moest daarvoor zeer veel moeite doen, 20% gemiddelde moeite en 9% weinig tot zeer weinig moeite. In juni 1999 heeft de AVS deze vraag ook al eens aan haar leden gesteld. Toen bleek 50% van de directeuren zeer veel moeite te moeten doen voor het regelen van vervangingen en ruim 20% weinig tot zeer weinig moeite. We zien dus een verslechtering van de situatie optreden.

Er zijn verschillende mogelijkheden om met de vervangingsproblematiek om te gaan. Wij hebben de directeuren verschillende mogelijkheden om met de vervangingsproblematiek om te gaan voorgelegd. Hoe vaak heeft men daar in het schooljaar 2000/2001 gebruik van gemaakt? Over schooljaar 1998/1999 hebben wij deze vraag ook al eens aan de leden voorgelegd, zodat we vergelijkingsmateriaal hebben (zie de tabel op de volgende pagina).

De meest voorkomende opties zijn zowel in 2000/2001 als in 1998/1999:

- een parttimer een tijdelijke uitbreiding geven van de betrekkingssomvang;
- de inzet van leerkrachten met een lesvrijstelling.

Met name de inzet van leerkrachten met een lesvrijstelling (ib-ers, rt-ers, ICT-ers, etc.) komt het onderwijs natuurlijk niet ten goede. Ook de directeur blijkt vaak de dupe te worden van de vervangingsproblematiek. In bijna 1/3 van de gevallen gaat hij of zij (zeer) vaak voor de klas. Geen goede zaak.

Tabel: mogelijkheden om vervangingsproblemen op te lossen

Gebruikte oplossing voor vervangingsprobleem	Zeer vaak (meer dan 20 keer)		Vaak (6 t/m 20 keer)		Soms (1 t/m 5 keer)		Nooit	
	2000/2001	1998/1999	2000/2001	1998/1999	2000/2001	1998/1999	2000/2001	1998/1999
Groep naar huis sturen	1%	0%	8%	2,8%	37%	26%	53%	71,2%
Groep combineren	6%	5,5%	17%	13,9%	48%	47,3%	29%	33,4%
Als directeur zelf niet-reguliere vervanging uitvoeren	7%	4,5%	22%	21%	47%	51,5%	24%	23,4%
Leerkrachten die lesvrijstelling hebben de vervanging uit laten voeren	14%	11,5%	29%	28%	44%	44,3%	13%	16,2%
Een LIO de vervangingswerkzaamheden laten uitvoeren	6%	2,7%	10%	9,7%	27%	28,7%	58%	58,9%
Een stagiaire de vervangingswerkzaamheden laten uitvoeren	2%	0,6%	5%	3,1%	35%	37,1%	58%	59,2%
Een vakleerkracht de vervanging uit laten voeren	1%	1,5%	2%	3,2%	13%	14,8%	85%	80,5%
Een klassenassistent de vervanging uit laten voeren	4%	1,8%	7%	6,8%	21%	16,4%	68%	74,9%
Een parttimer een tijdelijke uitbreiding van de betrekkingsofvang geven	17%	16,7%	42%	37,1%	33%	35,5%	9%	10,7%
De ADV van een leerkracht uitstellen en de leerkracht tijdens de ADV laten vervangen	4%	3,0%	20%	14,8%	50%	45,8%	26%	36,3%

Slotconclusie vacature-onderzoek

We kunnen helaas nog geen optimistisch geluid laten horen als we kijken naar de vacature- en vervangingsproblematiek in het onderwijs. Hoewel er ontegenzeggelijk veel is gebeurd de afgelopen jaren om de school en het beroep van leraar en directeur aantrekkelijker te maken, zijn we er nog niet. Dat laat dit onderzoek zien, waaruit blijkt dat de tekorten aan leraren en vooral directeuren nog steeds dramatisch zijn. De effecten voor onze leden zijn dan ook niet gering:

- een hoge werkdruk mede door al het geregeld rond de vacature- en vervangingsproblematiek
- het niet altijd toekomen aan het directiewerk door inzet voor de groep
- geen opvolgers die staan te trappelen om het directeurschap over te nemen

De hoge werkdruk bleek ook al uit het recent uitgevoerde onderzoek naar de werkdruk bij schoolleiders van Beerends e.a., waarover we in Kader Primair van november 2001 schreven. Er is nog veel werk voor de AVS.